

OOSTVLAAMSCHE

ZAN- TEN- EEN-N

ALGEMEEN TWEEMAANDELIJKS
TIJDSCHRIFT VOOR FOLKLORE

31^e Jaargang
Nr. 2 - 1956
Maart - April

DRUK. V/H AD. HOSTE, N. V.
- - GENT -

UITGAVEN VAN DE BOND.

Zijn te verkrijgen op het Sekretariaat, Oscar De Gruyterstraat, 34, Gent :

1. **Oostvlaamsche Zanten**, 4^e, 8^e, 11^e, 13^e, 14^e, 15^e, 16^e, 17^e en 18^e jg., tegen 30 fr. per jg.; 20^e jg. (Jaarboek), 21^e, 22^e, 23^e en 24^e jg. tegen 50 fr., 25^e, 26^e, 27^e, 28^e en 29^e jg. tegen 75 fr. en de 30^e jg. tegen 100 fr. Van de andere jg. zijn nog enkele losse nummers te verkrijgen.
2. **Herdenkingsalbum Alf. De Cock**. (Uitverkocht).
3. **Het Stroodekkersbedrijf**, door Cl. Trefois (Uitverkocht).
4. **Geïllustreerd Feestnummer** (lustrumnr). Prijs : 10 fr.
5. **Lodewijk De Vriese, Bio- en Bibliographische studie**. (Uitverkocht).
6. **Kinderspelen en Liedjes uit het Land van Dendermonde**, door Mevrouw L. Bataille-Hiel. Prijs : 50 fr. gewone uitgave.
7. **De Plattegrondsvormen van z.g. « Frankische » Boerderijtypen en hun geografische Verspreiding in ons Land**, door Cl. Trefois. (Uitverkocht).
8. **Register op Celis Gabr.: Volkskundige Kalender voor het Vlaamsche Land**, door Prof. F. M. Olbrechts. Prijs : 12 fr.
9. **De Draak van het Belfort van Gent in de Folklore**, door Cl. Trefois. (Uitverkocht).
10. **De Tinnepotgieterij te Gent**, door Julien Boes. (Uitverkocht).
11. **2^e Lustrumnummer 1930-1935**. Prijs : 36 fr.
12. **Dit is die Excellente Kronyke van de Brahmisten**, (over het Teerlingspel), door Emile Andelhof. Prijs : 14 fr.
13. **De Groei en de Bloei van de Arteveldefiguur in de Vlaamsche Volksziel**, door Advokaat Jos. Vermeulen. (Uitverkocht).
14. **Galerij van Gentsche Typen**, door Emile Andelhof. (Uitverkocht).
15. **De Magie van het Poppenspel**, door F. Van Es, en anderen. (Uitverkocht).
16. **Waasch Sagenboek**, door F. Van Es. Prijs : 70 fr. (65 fr. voor de leden).
17. **Jaarboek 1945 van den Bond der Oostvlaamsche Folkloristen**. Prijs : 50 fr.
18. **Het Curieus en Vermakelijk Namenboek**, door Em. Andelhof. Prijs : 12,50 fr.
19. **Folklore en Onderwijs**, door Lod. Hoste. Prijs : 7,50 fr.
20. **August Hendrixx, Vlaams Toneelschrijver herdacht met Bloemlezing uit zijn werken**, door Fr. De Coster. Prijs : 15 fr.
21. **Pastoor Constant Duvillers, Folklorist en folkloristische Figuur**, door F. Van Es. Prijs : 15 fr.
22. **De Wetterse Reuzen**, door Marcel Daem. Prijs : 15 fr.
23. **Sagen uit Noord-Oostvlaanderen**, door Dr G. De Meyer. Prijs : 15 fr.
24. **Een Teerlingspel in Gent**, door Lod. Lievevrouw-Coopman. Prijs : 25 fr. (15 fr. voor de leden).
25. **Inhoudstafel op Oostvlaamsche Zanten (Jg. I-Jg. XXV)**, door F. Van Es. Prijs : 30 fr.
26. **Spelen mijner Jeugd**, door L. Lievevrouw. Prijs : 50 fr.
27. **De Levende Folklore van het Gewest Balegem**, door M. Broeckhove. Prijs : 40 fr.

Het bedrag der bestelling is vooraf te storten op postcheckrekening Nr 969.46, Bond Oostvl. Folkloristen, Gent.

Lidmaatschap Bond Oostvl. Folkloristen. Jaarlijkse bijdrage : 100 fr. Ereleden : 250 fr. Buitenland : 125 fr.

OOSTVLAAMSCHE ZANTEN**MEDEDELINGEN VAN DE BOND DER OOSTVLAAMSE
FOLKLORISTEN**

Vereniging zonder winstbejag

Sekretariaat van de Bond :

M. Broeckhove,
Oscar De Gruyterstraat, 34, Gent.Alle stortingen te doen op postrekening :
969.46, Bond Oostvl. Folkloristen,
Gent.

Redactie van Oostvl. Zanten :

F. VAN ES,
Désiré De Wolfstr., 3, Aalst.

J. VERMEULEN & J. BOES.

Het causaal verband tussen de genea- logie en heraldiek enerzijds en de folklore anderzijds

Het was omstreeks medio 1953, dat het referaat van Prof. Dr P. de Keyser uit Gent de aandacht vroeg voor een hulpwetenschap van de geschiedenis, die, volgens hem ten onrechte, geheel door de sociologie werd opgeëist : de familiekunde of genealogie. In 't bijzonder van belang voor de volkskundigen naar aanleiding van het verschijnen van het werk van Prof. H. Koren te Graz, waarin deze geleerde een vernieuwing heeft bepleit van de Oostenrijkse volkskunde⁽¹⁾.

In 't bijzonder wordt hierbij de nadruk gelegd op een wetenschap, die even jong is als de volkskunde, de sociologie, waarbij twee namen op de voorgrond treden : de Fransman Frédéric Le Play en de Duitser Wilhelm Heinrich Riehl. Riehl was bij de Duitsers één van de baanbrekers van de Volkskunde als wetenschap, door zijn nieuwe « Leer van het Volk » ingang te doen vinden (1858), een sterke afwijking van de « historische volkskunde » van Jakob en Wilhelm Grimm, die de volksziel poogden te onthullen, in 't bijzonder de volksletterkunde : sprookjes, sagen, liederen. Riehl zocht naar feiten, naar de voorwaarden van het volksleven in eigen tijd, naar het « Volkstum ». Zijn leer had uiteindelijk een politieke tendens. Hij wilde beslist een toegepaste volkskunde, die « een voorportaal voor de Staatswetenschap » zou zijn.

(1) Die Volkskunde in der Gegenwart; 1952.

Nu kan men de familiekunde in verband met de volkskunde ook van een andere kant benaderen en wel bezien uit de gezichtshoek van de historie, als hulpwetenschap van de geschiedenis, tegelijkertijd hulpwetenschap van de volkskunde,, in tegenstelling met de gemeenschapsvolkskunde of «sociologische» volkskunde.

De familiekunde is onder te verdelen in een reeks onderdelen bijv. : de bio-genealogie, ook natuurwetenschappelijke familiekunde genoemd (familie-anthropologie), waarbij de erfelijkheidsleer een grote rol speelt; de genealogie als zodanig, zuiver historisch behandeld, die de toestand van de familie nagaat door de eeuwen heen; de juridische familiekunde, die ook sociologische familiekunde wordt genoemd en tenslotte de volkskundige familiekunde, het onderwerp van Prof. de Keyser hierboven aangehaald.

Voor vele folkloristen was de kern van het volk : de boerenstand, waar de oude gebruiken en zeden het best waren bewaard gebleven. Het volk was en is voor vele folkloristen, naar de formule van de Zwitserse folklorist E. Hoffmann-Krayer, het «vulgus in populo». In de 20e eeuw trad een verruiming in : het «vulgus» werd niet langer vereenzelvigd met «lagere» stand.

In de '20-jaren van deze eeuw bracht de Duitse folklorist H. Neumann de grote ommekeer door zijn «Primitive Gemeinschaftskultur» en zijn «Grundzüge der deutschen Volkskunde», doch ook deze revolutionaire zienswijze werd, na aanvankelijk veel bijval, verlaten.

Prof. de Keyser betoogt terecht, «dat in weerwil van de scheiding van geleerd en ongeleerd, van beschaafd en onbeschaafd een cultuurvolk een nationale eenheid vormt, waarin wisselwerking tussen hoog en laag, maar ook tussen laag en hoog plaats heeft. Aan de grondslag van de symbiose moest dus iets anders liggen dan de éénzijdige beweging van hoog naar laag, met andere woorden : van het naar omlaag gezonken cultuurgoed.

Het accent werd verlegd van het volksgoed naar de voortbrenger ervan : de volksmens, naar de scheppende volksmens onder de volksmensen, tot zover Prof. de Keyser.

De volksmens is kortom een integrerend deel van een gemeenschap.

Prof. de Keyser zegt verder : «Er zijn tekenen dat de volkskunde zich tracht te onttrekken aan de opslorping in de ethnologie of sociologie, door zich te bezinnen over haar doel en aansluiting te zoeken bij een «familiekunde» die noch biologisch noch historisch, noch sociologisch is, maar folkloristisch.»

Koren komt hier de verdienste toe een poging tot bevrijding te hebben gewaagd in zijn hiervoren in de aanhef genoemde boek : « Volkskunde in der Gegenwart » van 1952, zegt Prof. de Keyser terecht.

Hij gaat voort : « Het voorwerp van de folklore is niet het volk als zodanig, maar het volksleven, met dien verstande dat het volksleven steeds gedragen wordt door een volk en binnen dat volk door de volksgemeenschappen, waaruit een volk bestaat. De draagster van het volksleven is, zoals gezegd, de gemeenschap of duidelijker een opklimmende reeks van gemeenschappen, waarvan de eerste en natuurlijkste het huis of de familie is. »

Eén van de overkoepelende gemeenschappen van een volk is de **stam**, de maagschap. Prof. Koren heeft hier het afdoende bewijs gebracht, dat de bron van de folklore niet het volk (vulgas) in zijn geheel is, maar de gemeenschap en vooral de kleinste gemeenschap : de **familie**. Tevens heeft hij ons doen inzien dat het volk wel degelijk « produceert » en niet enkel « reproduceert ».

Prof. de Keyser besluit zijn referaat, waarvan ik in het bovenstaande een dankbaar gebruik maakte, met de ontboezeming : « Aan de Nederlandse folkloristen van Zuid en Noord dit inzicht te toetsen aan het huis- en familieleven (de **stam**) in de Lage landen aan de zee ».

En dat kan, gezien reeds « de boerenstand, waar de oude gebruiken en zeden het best waren bewaard gebleven » om deze stelling als ons uitgangspunt te gebruiken.

De beoefening van de genealogie en heraldiek beoogt niet slechts alleen het navorsen van de zuiver historisch- biografische gegevens, waarbij wel als een van de voornaamste bronnen worden gebruikt de doop-, trouw- en begraafboeken, de zogenaamde kerkelijke archivalia, doch tevens wil men wel iets meer vernemen hoe of onze directe voorouders hebben geleefd en gestreefd door het geslacht te brengen op het peil van tegenwoordig. Om daar iets meer van te weten te komen is het noodzakelijk, dat men in de eerste plaats naast de kerkelijke archivalia raadpleegt de verschillende notariële archieven, de protocolen van de diverse notarissen de revue laten passeren om daaruit alle mogelijke notariële akten naar voren te brengen, zoals bijvoorbeeld akten van aan- en verkoop van huizen en landerijen, testamenten, boedelscheidingen, inventarissen, schuldbekentenissen, enz. Daarnaast komen ook de civiel- en strafrechtelijke archieven in aanmerking met tal van akten, die ons interessante gegevens kunnen verstrekken omtrent het leven van

onze directe voorouders. weeskamer-archieven, poorterboeken, leenregisters en tal van andere bescheiden. Vergeten we ook niet de gilden-archieven en de transport-registers, doch ook de verschillende familie-archieven in particulier bezit kunnen ons waardevolle gegevens verstrekken aangaande het leven van onze voorouders en menige interessante episode opleveren uit oude, vergeelde correspondentie, waardevol voor het huis- en familieleven (de stam) in de lage landen bij de zee. Daarom is het ook van belang, bij het verzamelen van dit materiaal ons licht te gaan opsteken in directe omgeving, naaste familie. Immers, oude familie verhalen en overleveringen kunnen de weg wijzen naar oude volksverhalen, waarvan de kern dieper ligt en een nader onderzoek overwaard, waardoor nieuw inzicht kan worden verkregen. Ook komen veelal bij navraag uit verborgen hoeken, kisten en kasten en niet zelden van zolder belangwekkende oude familiepapieren, portretten en andere lang vergeten stukken te voorschijn, die van belang kunnen zijn voor de familiegeschiedenis, maar ook voor de folklore, zeden en gewoonten van vroeger dagen. Ik denk hier aan de costumekunde op oude familieportretten, merklappen met veelal merkwaardige symbolen van levensboom tot de bekende zinnebeelden van geloof, hoop en liefde, enz. Het is dus van belang voor het verzamelen van al deze gegevens in eerste instantie bij naaste familie te informeren om licht te ontsteken in veel, wat anders dreigde aan de vergetelheid ten deel te vallen. Er is nog veel, heel veel op die manier te zanten en aan de vergetelheid te ontrukken, voor nader onderzoek, wat anders dreigt verloren te gaan, niet alleen voor de familie in kwestie, doch ook voor de wetenschap.

En dat er nog veel valt te redden en te verzamelen, bewijst wel de praktijk. Immers, steeds weer is het verwonderlijk, dat wanneer men bezig is met het samenstellen van een familiegeschiedenis er vroeger of laat, hier of daar interessante gegevens, familiestukken of verhalen te voorschijn treden, die waard zijn daar verder op door te gaan, te ordenen of uit te werken en die ons nieuwe gezichtspunten omtrent verschillende zaken kunnen verschaffen, welke nog niet, of onvoldoende bekend waren, de volkskunde betreffende.

Een recent voorbeeld is wel de her-ontdekking van het Amsterdamse makelaarsstokje, door mij gepubliceerd in « Gens Nostra », maandblad der Nederlandse Genealogische Vereniging, 1954 en 1955, waarbij ik tot de conclusie kwam, dat we hier naar alle waarschijnlijkheid te doen hebben met een overoud rechtssymbool van oorsprong, de *fastuca notata* of merkstok, een oud folkloris-

tisch gebruik. Het gevolg van deze ontdekking is, dat op dit thema voortgeborduurd kan worden, door het symbool van de stok in 't algemeen uit te werken, waardoor het artikel, getiteld: « In het teken van stok, staf of paal » geboren wordt; nog te publiceren.

Als gezegd, zijn veelal de oude gebruiken en zeden bij de boerenstand het best bewaard gebleven. Behalve een zeldzaam familiestuk als het makelaarsstokje uit de grote stad, levert daarnaast het platteland belangrijke specimina op in familiebezit bewaard, waarbij ik hier in 't bijzonder het oog heb op de aardige gewoonte, tegelijk kunstzinnig en smaakvol, van de geboortelepels.

Oorspronkelijk waren dit grote zilveren lepels, om de rozijnen om te roeren in de kom met brandewijn en bonen op de Waddeneilanden. Later verbreid over heel de provincie Friesland en dan niet alleen van zilver voor de beter gesitueerden, doch tevens van tin. Het verhaal gaat, dat ook wel bij het huwelijk van een jong paar, een keurig gesneden houten lepelrekje cadeau werd gegeven, met de stilzwijgende bedoeling, dat rekje gevuld te krijgen met de geboortelepels van de hopelijk komende boorlingskens. Deze geboortelepels werden doorgaans gegeven door de peters of meters. Velen zijn eenvoudig, waarbij dan in de bak van de lepel of achterop de naam en datum werd gegraveerd van de jonggeborene, al of niet vergezeld van het eigenerfde-boeren-familiewapen, welk laatste dikwijls (ruim 50%) naast de zogenaamde halve Friese adelaar (van zwart op goud) de drie klaverblaadjes vertoont (van groen op zilver) als teken van eigenerf landbezit, terwijl het voorkomen van drie eikels op bosbezit zou duiden. De meer luxueuse exemplaren zijn van zilver, waarvan de steel in vele gevallen fraai is bewerkt en gestyleerd als levens- of paradijsboom, naast andere zinnebeelden en symbolen, zoals de beide S-vormig gebogen zwanehalzen (zielevogel, voorkomende tevens als hoofdmotief op het bekende Friese « oelebord », gevelopteken), afweertekens, enz. Ook figuren en voorstellingen van het boerenbedrijf komen voor, zomede bijbelse figuren en zinnebeelden, Maria-symbolen en dergelijke. Inderdaad, een fraaie en zinrijke gewoonte! Het is dan ook te begrijpen, dat dergelijke lepels in familiebezit bewaard, hoog op prijs worden gesteld en zowel de folklorist als genealoog aanleiding kunnen geven tot nadere beschouwingen en onderzoek in verschillende richtingen⁽²⁾.

(2) Ook in Vlaanderen werden en worden sporadisch nog zilveren of tinnen lepels, ook zilveren of tinnen koffiepoten en borden, meestal met de naam van de boorling er ingegrift, door de peter of meter aan hun petekind als *pillegift* (pille = petekind, doopkind) gegeven. Die pillegift in West-Vlaanderen ook *villegift* genoemd, kan ook aan het petekind bij gelegenheid van zijn huwelijk gegeven worden, ook bij testament overgemaakt worden. (Nota der Redactie)

Overeenkomstig aan de geboortelepels kunnen in dit verband nog genoemd worden de geboorteborden, waarvan velen met zinnebeeldige en symbolische voorstellingen, evenals de geboorte-oorkonden, deze laatste somtijds op perkament en keurig gecalligrafeerd. De borden kunnen zowel van zilver, tin, plateel of van aardewerk en porselein zijn. Ook geboortebekertjes met inscriptie komen voor.

Er is echter nog veel meer waarbij de genealogie of familiekunde hand in hand gaat met de volkskunde. Zij kunnen elkaar niet missen. De eene vult de andere aan en omgekeerd. Het causaal verband is in waarheid verrassend, waar nog te min de aandacht op werd gevestigd. Het is daarom goed dit te weten, opdat folkloristen zowel als genealogen daar rekening mee kunnen houden bij hun onderzoekingen, over en weer. Zij vullen elkaar zodoende aan. Dit kan betekenen een vernieuwing van beide kanten, zowel voor de volkskunde, als voor de familiekunde en een niet langer langs of naast elkaar werken. Integendeel : **Samenwerking**, luidt hier het parool!

Wil men meerdere voorbeelden van een samengaan? Zo bestaat ook het gebruik van de «oude wens». Over deze schreef ik uitvoerig in Oostvlaamsche Zanten, 1952, blz. 103-112, zodat ik daar niet verder op behoef in te gaan, temeer men een voorbeeld van een Pinksterbrief, daterende van het einde der 18e eeuw kan aantreffen in het Museum voor Folklore te Gent, welke ik schonk en die afkomstig is van een Elizabeth Du Pree. Ook deze stukken worden meerdere malen in oude familie-archieven aangetroffen en leren ons het typerend gebruik van de Nieuwjaars-, Paas-, Pinkster-, Kermis- en Kerstwensen op de scholen van voorheen. Men vindt dit alles bij het familie-onderzoek en kan zodoende komen tot nieuwe vondsten voor de studie van de folklore van belang, gezien het typerende voorbeeld van het makelaarsstokje, over welk laatste onderwerp weinig of niets bekend bleek.

Een ander voorbeeld is nog de familiepenning, legpenning, geslagen of gegraveerd bij hoogtij-gebeurtenissen in de familie, veelal van zilver, zelden in goud, bijvoorbeeld deze laatste bij een gouden bruiloft. Hierop komen dikwijls verschillende symbolen of zinnebeeldige voorstellingen voor welke aanleiding kunnen geven tot nadere beschouwingen en gevolgtrekkingen en het achterhalen van bepaalde motieven, gewoonten en gebruiken.

En dan vooral niet te vergeten de wapenkunde of heraldiek met haar wapensymboliek, waaruit groeide het begrip van de folkloristische-heraldiek, over welk onderwerp, groei en betekenis

ik uitvoerig schreef in Oostvlaamsche Zanten, 1949, blz. 105-110, met de definitie :

« De oorsprong, geschiedenis en betekenis van wapens en wapenfiguren in verband gebracht met de plaatselijke geschiedenis, zeden en gewoonten van de streek van herkomst (streekfiguren); met andere woorden, gegrondvest op volkskundige, volkseigen grondslag en waarden ».

Hierbij zouden legio voorbeelden zijn aan te halen, vertonende een direct samengaan van de folklore met de heraldiek. Ik verwijs hier slechts naar de verschillende publicaties in « De Liebaert » het genealogisch-heraldisch bijvoegsel van het helaas opgeheven maandblad voor folklore « Eigen Volk ». Een van de meest typerende voorbeelden is wel de verklaring van de meermalen voorkomende « boom met meer (doorgaans drie) kruinen » in de heraldiek, waarvan men een volledige literatuur-opgave kan aantreffen in mijn Plantlore : Planten-symboliek (in verband met de folklore en de heraldiek) in Oostvlaamsche Zanten, 1953, blz. 121-137 in voce « Boom » (gerechtsboom). Daarbij te verwijzen naar mijn « Europeesche Totemdieren en andere symbolen », zomede de serie-uitgave Nederlandsche Familiewapens en vele bijdragen in verschillende periodieken en dagbladen. Men ontmoet hier steeds een innige verbondenheid van de folklore met de heraldiek en omgekeerd, wat dan ook volkomen te begrijpen is, aangezien het een uit het andere is voortgekomen. Het betreft hier een begrijpelijke wisselwerking, reden waarom het ook niet anders kan, dat de geschiedenis van de geslachten ten nauwste verbonden is met de zeden en de gewoonten, de bodem, de streek, het land. En dit temeer, aangezien de wapenkunde een waar volksverschijnsel is, voortgekomen uit praktische zin, in de Middeleeuwen als herkenningsteken en later in de vorm van het zegel ter bekrachtiging van schrifturen; zowel familieteken als rechtssymbool met een diepere grond, het symbool, het zinnebeeld met veelal een folkloristische inslag.

En zo is het tenslotte ook met de huismerken.

Vergelijk daarvoor Oostvlaamsche Zanten, 1948, blz. 125-130 : iets over huismerken in 't algemeen. Ook hier een samengaan van de familiegeschiedenis (familiekunde) met een oeroude, ingewortelde gewoonte, waarvan tot op de huidige dag de laatste sporen nog niet zijn uitgewist. Het huis- en familieleven (de stam) met het maagschapsteken, het huismerk in samenhang met de volkskunde.

Bij een serieuze beoefening van de familiekunde kan inderdaad de volkskunde geenszins uitgeschakeld, integendeel, juist daardoor wordt het wetenschappelijk inzicht verhoogd en krijgt het geheel fleur en leven, mede daardoor meer aspecten, wat uiteindelijk ook de bedoeling van Prof. de Keyser en Prof. Koren is.

Over huismerken en hun betekenis kan nog verwezen worden naar mijn « Het raadsel der huismerken », uitgave A.J.G. Streng-holt's Uitg. Mij. N.V., Amsterdam (1955).

Om volledigheidshalve op dit thema door te gaan, kan min of meer zijdelings in verband met de folkore op de naamkunde worden gewezen. In 't bijzonder heb ik hier het oog op de naamgeving in bepaalde streken naar heiligen, die ter plaatse worden vereerd. Dit is bijvoorbeeld het geval met de vrouwsvoornaam Cunera in het Utrechtse en wel gebruikelijk te Rhenen en omgeving, ook over de Rijn in de Betuwe, Gelderland. Hiervan zijn verschillende voorbeelden aan te halen.

Daarnaast de grote rubriek van familienamen ontstaan uit en ontleend aan oude boerderijnamen, speciaal in het Oosten van ons land, de Saksische gouwen. Het zijn de oudste familienamen. Immers, het was daar en het is nóg de gewoonte, dat men de bewoner van een boerenerf noemde en nóg noemt naar de naam van de hoeve die hij bewoonde (bewoont). Vóór de invoering van de Burgerlijke Stand in 1811 werden dan veelal die hoevenamen gefixeerd tot familienamen, terwijl heden ten dage deze gewoonte nog steeds voortgang vindt, alleen met dit verschil, dat die hoevenamen niet meer tot het ontstaan van (nieuwe) geslachtsnamen aanleiding geven. De bewoner wordt eenvoudig in het dagelijks leven naar de naam van zijn erf genoemd en is deze na verloop van tijd dermate ingeburgerd, dat men in de meeste gevallen niet eens weet hoe of zijn werkelijke officiële familienaam luidt, waaronder hij bij de Burgerlijke Stand staat ingeschreven. Men zie hier o.a. voor het mooie werk van pater Vinc. van Wijk, Ord. Carm. : « Boerderijnamen, over hun oorsprong, geschiedenis en beteekenis », Oldenzaal 1927, van welk boek inmiddels een tweede druk verscheen.

Tevens kan in dit verband gewezen worden op de vele namen van huizen (dus geen boerderijen) en uithangtekens of -borden en gevelstenen, waarover men o.m. kan raadplegen het bekende werk van Mr J. van Lennep en J. ter Gouw : « De Uithangtekens, in verband met Geschiedenis en Volksleven beschouwd », 4 dln. octavo, Leiden, 1e druk 1869. Ook hieraan werden vele van onze familienamen ontleend.

Ook de vergelijkende naamkunde kan aanleiding geven tot familieverband. Afgezien van de boerderijnamen en namen van huizen, betrek ik hierbij ook de veldnamen, die op hun beurt de vorming van familienamen in de hand werkten, waaraan folkloristische waarden ten grondslag kunnen liggen. Vergelijk hiervoor o.a. de Mededelingen van de Vereniging voor Naamkunde te Leuven en de Commissie voor Naamkunde te Amsterdam; uitgave van het Bureau voor Naamkunde van de Koninklijke Nederlandse Akademie voor Wetenschappen te Amsterdam.

Nog kan gewezen worden op de zeer bijzondere knipkunst, een ware volkskunst uit vroeger dagen, die thans nog slechts sporadisch wordt beoefend, tevens het knippen van silhouetten. Ik doel hier in 't bijzonder op de dikwijls ragfijn uitgevoerde sierlijke knipsels in zwart of wit, respectievelijk opgeplakt op witte of zwarte achtergrond, soms op- en bijgewerkt met witte verf of krijt. Hele kwartierstraten en stambomen met minutieus uitgeknipte wapens komen voor en allegorische voorstellingen op het huwelijk of andere hoogtijdagen, geboorte, enz. Deze afbeeldingen zijn een lust voor het oog en zijn belangwekkende stukken voor de familie-kunde en het familie-archief. Men zie hierover o.a. het maandblad « Hobby », jaargang 1947 en 1948.

De volkskunst in 't algemeen kan genoemd worden in verband met de familiegeschiedenis, gezien de talloze voorwerpen, meubelstukken, enz. vervaardigd naar aanleiding van de een of andere gebeurtenis in de familie en pro memorie gemaakt.

Uit dit alles blijkt wel en behoeft het geen nader betoog, dat inderdaad de familiegeschiedenis ten nauwste is verbonden met de volkskunde, het volksleven in 't algemeen en beiden onmogelijk afzonderlijk, losstaand van elkaar beoefend kunnen worden, wil men niet onvolledig zijn, of willens en wetens het verband negeren.

Het een is noodwendig het oorzakelijk gevolg van het ander. Volkskunde en familie-kunde lopen veelal parallel en gaan hand in hand.

Zelfs oude boerenwagens met de dikwijls zo fraai versierde achterkragen van lofwerk, rijmpjes, symbolen, namen en data, kunnen in vele gevallen van belang blijken voor de familiegeschiedenis en worden dan ook bij verschillende oude boerenfamilies in ere gehouden en bewaard. Er bestaat zelfs in Noord-Nederland een speciale « Boerenwagenclub »!

Wil men meer, ook oude tegels en tegeltableaux, zomede haardplaten met volkskundige voorstellingen en symbolen kunnen in

vele gevallen voor de betrokken families van waarde blijken en als familiestukken gelden, waarbij ook hier weer de folklore en de genealogie en heraldiek samengaan. Hetzelfde is het geval met oud tin, porselein, aardewerk en koperwerk.

Naast tal van gebruiksvoorwerpen (kleinkunst) kunnen zelfs koekplanken en wafelijzers ons interessante gegevens verstrekken op folkloristisch- zowel als op genealogisch-heraldisch gebied; voorstellingen, inscripties. Wederom een samengaan. Evenals boerenhoutsnijwerk, denk o.a. aan mesheften, wandelstokken, broodplanken, dozen e.d. Zelfs windwijzers, geveltoptekens, tabaksdozen en -pijpen naast tondeldozen en tal van andere gebruiksvoorwerpen met afbeeldingen inscripties of gravures. Te veel om op te noemen!

Daarbij niet te vergeten de ex-libris en boekdrukkersmerken met hun veelal fraaie symboliek en voorstellingen, terwijl ook in molen- en scheepsnamen heel wat opgesloten kan liggen, zowel voor de folklore als voor de familiegeschiedenis in 't algemeen.

Tenslotte geeft het gildewezen ons op het gebied van de volkskunde en de familie-kunde belangrijke aanwijzingen in bepaalde richting: vendelzwaaien, vogelschieten, mussengilden, handboogschutters (de Doelen) en denk ik hier aan de gildepenningen en -platen met gravures van namen en data, afbeeldingen, enz.

Kortom, het is wel een bewezen feit, dat het directe verband tussen de volkskunde enerzijds en de familie- en wapenkunde anderzijds niet valt weg te cijferen.

Doorn, Lentemaand 1955.

D^r KIT'S NIEUWENKAMP

« De Nyencamp »

HET GENTS WOORDENBOEK VAN LIEEVROUW-COOPMAN.

Zoals onze lezers wellicht weten is het Gents Woordenboek van ons betreurd medelid L. Lievevrouw-Coopman, thans volledig in twaalf afleveringen verschenen. Van verschillende zijde werd ons gevraagd waar dat werk en tegen hoeveel het te bekomen is. Het Gents Woordenboek, een uitgave van de Kon. Vlaamse Akademie, wordt echter, naar we vernemen, door de Standaard-Boekhandel in de handel gebracht. De globale prijs, à 100 fr. per aflevering, is 1200 fr. Wie er interesse voor heeft, schaffe het zich aan, het vindt thans reeds goed zijn weg naar het buitenland. De Redactie.

Een «Praelkrans» voor Kaatsers te Wichelen

Vóór enkele maanden ontvingen wij van dhr Jan Cieters, eredirecteur M. S., wonende te Wichelen-Margote, de hiernavolgende «Praelkrans», door Mevrouw J. Cieters-D'hooghe gevonden in oude familiepapieren.⁽¹⁾

Uit het chronogram blijkt dat dit gelegenheidsgedicht dagtekent van het jaar 1822. Toen werd nog in de Denderstreek en in het Dendermondse het **kaatsen op de zift, of op de zeef**, beoefend, dat sedert de tweede helft van de vorige eeuw uit deze streek, waar het gewone kaatsspel⁽²⁾ nog steeds fel in zwang is, nagenoeg verdwenen is. In Henegouwen, en bijzonder in de Samberstreek (omstreken van Charleroi), ook wel te Brussel en omgeving, op de Kleine-zavel en op de Antwerpse steenweg b.v., wordt nog het kaatsen op de zift (la balle au tamis, of nog, maar zelden, la balle au tambour) gespeeld⁽³⁾. Het onderscheid bestaat hierin, dat bij dit laatste spel men de bal bij het «opslaan» of het «leveren» eerst werpt op een «zift», dit is een ijzeren driehoet, waarvan de ring of beugel overtrokken is met een strakgespannen vel of met een raketnet, en die lichtjes schuin, naar de speler toe, op de grond staat, daar één der voeten wat korter is dan de twee andere, en dan bij het eerste opspringen of botsen van de bal, men deze met een handschoen, waarvan de palm uit een harde, schotelvormige lederen plaat bestaat, moet wegkaatsen. Vandaar dat men heden ten dage bij het gewone kaatsspel nog zegt van de partij, die mag opslaan, dat zij «op 't zift is»⁽⁴⁾.

De prijs van de kaatswedstrijd (Te Aalst en omstreken spreekt men van «lutte») in deze «Praelkrans» vermeld, was dan ook een zilveren zift. Nochtans waren het meest zilveren of vergulde (gouden) ballen, die bij dergelijke prijskampen aan de overwinnaars geschonken werden. Dat deze ballen niet steeds uit zuivere edele metalen vervaardigd waren, getuigt een Opwijkse «Kaatsersklacht», een volksgedicht uit het einde van de 18e eeuw, opgenomen in «Eigen Schoon en De Brabander», 13e jg., n° 5

(1) Waarvoor onze beste dank.

(2) Voor de regels van het gewone kaatsspel zie: *A. de Cock en Is. Teirlinck, Kinderspel en Kinderlust in Zuid-Nederland*, 3e deel (1903), blz. 109-114. *Maurits Sacré en Aimé De Cort, Volksspelen en Volksvermaken in Vlaamsch-België* (1925), blz. 32-34.

(3) Men leze over dit soort van kaatsspel de roman van de Waalse schrijver *Maurice des Ombiaux: La Petite Reine Blanche (Roman d'un joueur de balle)*, (Brussel 1908).

(4) Zift is onzijdig in de volkstaal.

(1930), blz. 144, waarin ook spraak is van kaatsprijskampen te Zele, tē Oudegem en te Gijzegem en waarvan we hier een paar strofen laten volgen :

« 't Audegem van gelijken
wonnen wij ook eenen gouden bal
maer als men hem wil bekijken
en is het niet men d'al
't is buyten goud
en binnen fout
't is valsheyd 't is gelogen
Van den Abeel
heeft ons in geel
met koperspijs bedrogen. »

En verder :

« Is het voor ons geen schande
wij waren van gedagten
al te doen een offerande
met dezen gouden bal.
Aan Barbara
edel joiffrou
Zogt men hem op te draegen
maar nu is 't mis
als koper is
ten zou haer niet behaegen. »

In een voetnota vermeldt Dr. J. Lindemans, de uitgever van het gedicht, dat te Opwijk de gewonnen ballen aan Sint Barbara werden opgedragen. « Vóór een 50tal jaren kon men, in de processie van Opwijk, St. Barbara nog zien ronddragen « versierd » met een krans zilveren of vergulde ballen. »

Volgens ons dhr Cieters meedeelt zou de hiernavolgende « Praelkrans » gedicht zijn door de rederijker **Egidius Sacré** (1779-1857) uit Appels, onderwijzer in zijn geboortedorp en schrijver van een vijftal treurspelen in « retoricale » trant en van talrijke gelegenhedsgedichten. Dit kan best zijn. We weten immers dat aan Egidius Sacré, die in zijn tijd een zekere faam als dichter genoot, dikwijls gevraagd werd om inhuldigingen van pastoors en burgemeesters, huwelijken en andere plechtigheden te bezingen⁽⁵⁾.

Noteren wij ook dat het kaatsspel sedert jaren slechts sporadisch, b.v. met een kermis, te Wichelen beoefend wordt. Kaatsverenigingen bestaan aldaar niet meer.

(5) Over Egidius Sacré zie : F. de Potter en J. Broeckeaert, *Geschiedenis van Appels*, blz. 27-31.

Hier laten we nu de « Praelkrans » volgen :

PRAELKRANS

geschonken door het Plaetselijk Bestuur van Denderbelle,
Aen de heeren overwinnaars van Wichelen,
Bekroond met het zilveren zift, behaald in den glorie-
rijken Kaetskamp : beroepen binnen eerstgenoemde gemeente
door den heer Judocus de Caluwe.

Uytgesproken op den 29sten van Grasmaend, ten jare
aLs Men Dees zift Voor prIjs
sChonk In pLeChtIg eerbeWIJs.

Triomf! het lauwergrœen is om de kruyn gevlogten
Der Wichelaers, wier kunst rechtvaerdig zegepraeld.
De prijs zoo glorierijk, door dapperheid bevogten,
Is van dees Helden met de schoonste lof behaald.
Wat was ons Denderbell' van wonder niet bewogen,
Toen men die dapp're zag op 't Balpleyn, zoo volmoed!
Met onversaegde kragt nae de eerlauwrieren pogen,
Waer voor hun word vergunt den groenen Eerdomshoed!
Wie zal held *Lalemant* en wakk're *Mol* volprijzen?
Wat taksis loof versierd *D'hooghe*, *Jaspar* en *Horjon*?⁽⁶⁾
Zelfs 't moedig Herdersem, voltooyt hun eerbewijzen,
En zet noch luyster by die helder glorizon!
Had gij, ô Wichelaers! de prijs alhier veroverd,
Op onervaerene in de kunst der ed'len Bal,
Uw kruyn verdienden met geen groen te zijn beloverd,
Of uwe naem' niet waerd te pronken voor 't heelal!
Maer nu gij in de Bres gestormt hebt tegen Helden,
Wier dapperheid en kunst wordt 't Neêrland rondgevierd,
En door uw fors en arm hen al ter neder velden,
Wordt uwe kruyn te recht met praelfestons gesierd!
Men ziet nog met den geest van de bespiegelingen,
In 't luchtruym snellen heen d'omhoog geslagen Bal:
En door uw' wakkren arm, gebliksemd, weder dringen;
Het welk de aenschouwer zelfs verrukt' tot vreugd geschal!
Juicht tans, ô Wichelen! eert en pryst uw koene Helden.
Noemt hen met dubbel rœen de Jasons uwer tijd!
Nooyt keerde een Thesalier van Kolchis zegevelden,
Met glorieijker prael, als hen wordt toegewijd.

(6) *Lalemant* en *D'hooghe* waren de grootooms van Mevrouw J. Cieters-D'hooghe.

Draef dan volvlytig voort, manhafte Jongelingen!
Betragt het Heldenperk, verwind door de ed'len Bal;
Uw' kunst zal u voortaan de gulde loov'ren bringen;
En u doen pryken by het praelende getal,
't Welk in ons Belgenland op 't Balpleyn is verheven.
Aenvaerd dees' kleynen lof, die ons Bestuer u wijd,
Daer Denderbell' uw naem zelfs tot aen 't zwerk doet zweven:
Dat gij de Winnaers van ons edel Kaetsperk zijt.

F. v. Es

Kluitje Bij

DE GESCHIEDENIS VAN EEN GENTSE SPAARMAATSCHAPPIJ.

Het staat dus vast dat de halve kluit zonder verwijl en de kluit met uitstel van executie veroordeeld zijn om van het toneel te verdwijnen, zodat we er ons mogen aan verwachten dat in een niet al te ver afgelegene toekomst niet alleen de voorwerpen doch ook hun namen in de vergeethoek zullen geraakt zijn.

De cent of duit en de halve cent of triepken (ook wel eens half triepken genoemd) ondergingen enkele jaren geleden hetzelfde lot. En moest het niet gebeurd zijn dat hier en daar een tafel stokoude (en verstokte) kaarters de tot op de draad versleten koperen schijfjes met vlijtige zorg in een antiek potje bewaard hebben (de cent de « zuuster » en een halve cent de slag!) alvast ware het laatste triepken op zijn minst sedert een kwart eeuws spoorloos verdwenen.

Onze nikkelen en zinken halve- en hele kluiten zullen fataal een zelfde dood sterven; en waar wij in 1956 heel wat last ondervinden met het snappen van uitdrukkingen als: « een stuiver op een zesken brengen » zullen onze kinderen (hoofd-af-als-het-niet-waar-is!) naar een idioticon moeten grijpen willen ze titels als die bovenaan dit opstel geplaatst ordentelijk proberen te begrijpen.

KLUITJE BIJ. Wat inderdaad over een paar decennia een duister raadsel zal zijn, heden nauwelijks een weinig zeggende titel lijkt, was in de jaren tachtig de naam van een kleine Gentse vereniging, die gekomen en gegaan is zonder bijster veel sporen achter te laten. Doch omdat de levensloop van die maatschappij ons op zo'n buitengewoon aanschouwelijke manier aantoonde hoe gedurende de

laatste helft van de voorgaande eeuw (merk wel DE bloeiperiode van het klubleven) een « sosseteit » gebaard werd, opgroeide en verkwijnde, ook wel enigszins omdat de kluitenkwestie momenteel in het brandpunt staat van de publieke belangstelling, willen we er u de schets van maken.

December 1881. De heer Van Swieten, de voorzitter van het bloeiend Werkersgenootschap « Lei- en Scheldezones » (een vereniging die, dixit de Gentse Dubbele Wegwijzer voor het jaar 1884, er een zang-, een toneel-, een spaar- en een turnafdeling op nahield, een bibliotheek bezat en in de winter voordracht-, concert- en toneelavonden inrichtte) vergastte op een zaterdag de talrijke leden van de maatschappij op een souper, dat zou worden opgediend in het lokaal van de vereniging: « De Drie Sleutels ». Tussen haakjes gezegd waren die sintpieterse sleutels gelegen aan de St.-Amandusstraat, « boven de trappen » zoals het in de volksmond heette, en door iedere Gentenaar bekend. Het was in de zaal van de sleutels dat geregeld, doch alleszins tijdens de foor, circusvoorstellingen plaats hadden; dat de eerste Gentse bioskoop er een onderdak vond en dat de dienstmeid en de soldaat elkaar opzochten om, meestal op de tonen van een groot draaiorgel, tot een stuk in de nacht te dansen. Een danszaal die trouwens eerder berucht dan beroemd was. Daarmee haakjes toe.

Hoewel de menu slechts uit één gerecht bestond: de traditionele Gentse stoverij mocht de opkomst een flink sukses heten. Inderdaad, op zijn minst hadden honderdtwintig mannen hun voeten onder de tafel gestoken om hun buik een ferme zielmisse te doen. Doch hoe lekker de stoverij en hoe smakelijk de uitzet ook waren, het opdienen van de spijs en de drank liep zo mank, dat na afloop van het feest drie heren huiswaarts mochten keren zonder ook maar iets van de lekkernij over de lippen gehad te hebben.

Uit eerbied voor de onschuldige trakterende voorzitter had eenieder wijselijk mondje dicht gehouden, doch vanzelfsprekend werd 's anderen daags het geval tussen pot en pint allergrondigst besproken. Want op zeker ogenblik deed de vindingrijkste van de drie slachtoffers aan zijn twee maten het voorstel: « Geef mij elk een kluit en ik maak er een pot van. Leg er elke zondag een bij en het zal niet lang duren of we kunnen wij ook stoverij eten ».

Zo gezegd, zo gedaan en Vanpeteghem knoopte drie kluiten in een der hoeken van zijn zakdoek. Toen hij echter de volgende zondag, na afloop van de repetitie bij de Lei- en Scheldezones, de kluit kwam innen moest hij aan meer dan een nieuwsgierige vriend uitleg verschaffen. Met het te verwachten gevolg dat meer dan een Scheldezoen verzocht te mogen meedoen en een kluitje bijleggen.

De volgende week waren de spaarders reeds met hun twintig en vonden dat het tijd werd om het geval in een serieuze vorm te gieten. Met andere woorden gezegd, ze zouden een nieuwe « sosseiteit » in het leven roepen. Een eerste vergadering werd belegd in de herberg « Het Zonneke » aan de Heuvelstraat (thans Overpoortstraat). Alras volgde een tweede, ja een derde bijeenkomst. Natuurlijk om de zogenaamde stichtingsvergadering voor te bereiden. Edoch en eilacie, het karweitje liep van geen leien dakje, want er diende vergaderd tot een stuk in mei van het volgende jaar eer het kind boven de doopvont kon gehouden worden. Na nog eens terdege beraadslaagd te hebben werd naar behoren gestemd en gekozen en met schuimend bier bij voorbaat flink gedoopt. Restte ten slotte nog de naam te vinden die de boorling dragen zou. Gelukkig eiste deze kwestie noch de moeite noch de tijd die het opmaken van de statuten wel gevergd had, want met algemene instemming werd geboekstaafd dat de maatschappij ten eeuwigen dage **KLUITJE BIJ** zou heten.

Het moet gezegd dat Kluitje Bij zijn naam met waardigheid en fatsoen hooghield en de artikelen van zijn statuten rigoureuus naleefde, want drie- of viermaal 's jaars werd de buikriem van zijn leden danig op de proef gesteld. Verder werd er elke zomer — gedurende de Gentse Feesten? — een uitstap ingericht naar een der Oostvlaamse steden of schilderachtige hoekjes om de eigen streek beter te leren kennen en liefhebben. Doch wat hun reisprestaties betreft schoten de Kluitje Bij-ers hun oppervogel af, toen ze in 1889 gezwind naar de Parijse Tentoonstelling trokken: een krachttoer die er warempel door kon, doch die een spaarperiode gevergd had van eventjes vier jaar.

Of de « sosseiteit » zijn fatsoen ophield? Op 13 maart 1897 zouden de Kluitje-Bij-ers het vijftienjarig bestaan van de vereniging naar de regels van de kunst vieren. Vanzelfsprekend zouden er andere « beetjes » dan stoverij opgediend worden. De tot ons gekomen menu⁽¹⁾, die men blijkbaar op een deur of een muurpand gespijkerd had (de vier punaisegaten verraden zulks) en aldus, zolang het souper duurde, door eenieder kon geraadpleegd worden, geeft er het levend bewijs van. Een blad gekleurd tekenpapier van 12,5 op 15 waarop bovenaan in blokletters: **KLUITJE BIJ**; eronder in rode fantazieletter **AVONDMAAL**; dan volgen in violet rondschrift: **op 13 Maart / Oesters / Turbout met aardappelen / Filet met groenten / Kip met appelen / Nagerecht**. Een heel verzorgd werkje, dat de would-be tekenaar op de koop toe met menig pakkend ornament heeft willen illustreren: de O van Oesters is uitgegroeid tot

een mooie schelp en het woord Turbout staat geschreven op het lichaam van een vis die de naam van tarbot met eer mag dragen. Een eerder lompe hen heeft de plaats van het woord kip ingenomen en naast het woord Nagerecht prijken de afbeeldingen van een hoorntje-met-room (links) en van een schaaltje met ijsroom (rechts). De marge links is versierd met een groeiende tak waaraan een resem kluiten en halve kluiten en die rechts met een andere waaraan vruchten en een druiventros. Men zou zeggen de voorstelling van de begin- en de eindfase van het kluitjesspel.

Weer vijftien jaar later, namelijk in 1912 had de tweede viering plaats. Ditmaal had een echte tekenaar — misschien wel een architect — zich met het karweitje belast, want de unieke spijskaart aan-de-muur van 1897 was in 1912 uitgegroeid tot de persoonlijke (in casu diptiekvormige) menu naast-het-bord.

Op de voorzijde van de kaart⁽¹⁾ staat te lezen : 1882-1912 / Maatschappij / KLUITJE BIJ / Feestmaal / den leden aangeboden / ter gelegenheid / van het / 30 Jarig Bestaan / der Maatschappij / Gent / den 17e Maart 1912. Letters en versieringen zijn lichtblauw op donkerblauwe grond : de tekenaar heeft namelijk gebruik gemaakt van het blauwdruk-procédé. Opengeklaapt prijkt op de linkerbladzijde de goedgetekende afbeelding van een kelner die op een presenteerblad een dampende kreeft komt opdienen. De rechtse bovenhoek van de derde bladzijde heeft men versierd met de beeldenaar van een centstuk : de leeuw met de spreuk « L'Union fait la Force » en voorzien van de naam van de feestvierder. Volgt dan de tekst van de menu : SPIJSKAART / Zeelandsche Oesters / Aspergensoep / Geroosterd paterstuk / met aardappelmoes / Duiven met abrikozen / Kreeften met sla / Mayonnaise saus / Fruit / Maria-Thérésia pastei / Wijn / Koffie / Cognac / Lokaal / Koffiehuis : Eliseesche Velden. De achterkant van het tweeluik was onbenut gebleven. Wat de samenstelling van de menu betreft lijkt ons elke kommentaar overbodig : daar is letterlijk en figuurlijk geen speld tussen te krijgen; maar wat te denken van de buikriem van onze Kluitjes Bij-ers? Die zal wel van elastiek geweest zijn.

Had een lid-architect voor de produktie van de menu's gezorgd, een ander gedienschtig lid had zich blijkbaar belast met het vervaardigen van de gedenkpenningen⁽¹⁾. Stel u voor een nieuwe cent waarvan de keerzijde glad gepolijst werd om er dan in te graveren : KLUITJE BIJ (1881-1912). Het onderschrift van de voorzijde van het muntstuk : 2 CENT(imes) was zorgvuldig weggeschaafd : derwijze kon men het niemand kwalijk nemen dat de Kluitje

Bij-ers als gedenkpenning liever een kleine cent dan een 32 mm grote en 20 g zware kluit gekozen hadden. Aan de penning was een ringetje gesoldeerd, dat op zijn beurt voorzien was van een losse schakel. Het was door dit ringetje dat men tijdens het souper de speld stak van het kenteken⁽¹⁾ dat de leden van de « sosseteit » het jaar door op hun jasrevers zitten hadden.

Met de viering van zijn dertigjarig bestaan bleek KLUITJE BIJ tevens zijn zwanenzang gezongen te hebben : primo, kromp het aantal leden van jaar tot jaar ten gevolge van de in 1900 genomen beslissing geen nieuwe liefhebbers meer te aanvaarden; secundo, kwam de eerste Wereldoorlog zodanig veel roet in het eten gooien dat er van de statuten van de maatschappij: fijne beetjes binnenwerken, niets meer in huis vermocht te komen. In 1914 telde de vereniging nog 10 leden waaronder 4 stichtende leden; vier jaar later waren ze nog met hun 8. Wat er na de oorlog van KLUITJE BIJ geworden is vermeldt de geschiedenis niet. Was de maatschappij op dat ogenblik reeds ontbonden of hadden de oudjes te veel te worstelen met rheumatiek en levermiseries?
W.

In Memoriam

Mevr. RAOUL DE POORTER.

Op 5 februari 1956 overleed te Gent Mevrouw Raoul De Poorter, geboren Rachel Elvira Audoor, echtgenote van onze zo toegewijde penningmeester. Wij bieden hem onze oprechte deelneming aan in het smartelijk verlies dat hem treft. Dat zij ruste in vrede!

HET BESTUUR.

(1) Toen de heer Alfons Van Werveke, in leven konservator van het Museum voor Oudheidkunde, de herinrichting van bedoeld museum in de lokalen van de Abdij der Bijloke voorbereidde, stelde hij zich in verbinding met al de maatschappijen van de stad van welke aard ze ook zijn mochten. Zijn bedoeling was het een zo volledig mogelijk beeld op te hangen van het verenigingsleven vroeger en hedendaags. Aan meer dan 200 verenigingen zond hij een circulaire, het bestuur van die lichamen verzockend hem dokumentatie, draagtekens, kentekens, afdrukken van zegels, uitnodigingskaarten, nieuwjaarskaarten, enz. te willen schenken of lenen. Die circulaire werd verzonden in de loop van januari 1918. Was de oogst rijk? In ieder geval liet de gehe mschrijver van KLUITJE BIJ zich niet onbetuigd, want op 1 maart bezorgde hij aan de heer Van Werveke samen met een beknopt verslag de hierboven besproken spijskaarten en gedenkpenning benevens een metalen kenteken het wapen van Gent voorstellend en de kenspreuk dragend « Nut en Vermaak ». Heel eigenaardig heet de maatschappij op een uitnodigingskaart EEN KLUITJE BIJ terwijl ze overal elders KLUITJE BIJ genoemd wordt. Al deze getuigen worden met zorg en een greintje piëteit bewaard in het archief van onze Bond.

Everbeek

FOLKLORE en andere VOLKSGEBRUIKEN

EVERBEEK? Nooit over gehoord?

Deze is een door en door **Vlaamse gemeente** gelegen in de provincie Henegouwen. Ze behoort tot het bestuurlijk arrondissement Aat, tot het gerechtelijk arrondissement Doornik en tot het vrederecht Vloesberg. De parochie hangt af van het bisdom Doornik.

Hoe men die naam vroeger schreef?

Evrebercq en **Evrebiech** (1118), **Evresbeca** (1136), **Everbiecq** (1186), **Evrebeke** (1230), enz. Nu schrijft men Everbeek (Beek van de Ever).

1. — SPOTNAMEN.

Daar zijn nu twee parochiekerken. De oudste, waarvan reeds spraak is in 1118, is toegewijd aan Onze Lieve Vrouw (vroeger aan de H. Maagd) en staat op het Beneden Kwartier of Everbeek-Beneden. De andere, gebouwd in 1873, heeft tot patroon de H. Jozef, en staat op het Boven Kwartier of Everbeek-Boven.

Toen ik voor 't eerst met de autobus Ronse-Vloesberg en met een voorvaderlijk trammeke Vloesberg-Everbeek in deze gemeente belandde, hoorde ik de tramgeleider zeggen: «Hier is **BOEMBEKE!**». Ik zag 'n paar grote mensen glimlachen en de kinderen ernstig kijken.

Ge moet weten dat, toen de nieuwe St-Jozefkerk een oude klok van het naastgelegen Zarlardingingen kadeau kreeg, de mensen van het Boven Kwartier zo fier waren dat zij het overal gingen vertellen en de oude klok dikwijls lieten «**boemen!**». Die van het Beneden Kwartier, toch een beetje jaloers van de nieuwe parochie, gaven algauw de spotnaam **Boembeke** aan deze parochie. Deze liet het zich niet gezeggen en verweet de Beneden-bewoners voor **kerkuilen**. Waarop de Beneden-bewoners tot de anderen terugkaatsten: **Bosuilen**.

2. — DE TAARTEN VAN EVERBEEK

De vermaarde taarten zijn de **mattetaarten**.

Wil U het recept kennen?

Neem melk met bijvoeging van botermelk. Dit om te doen keren

of zuren. Kluts er eieren in. Vorm ervan een klein deeg, en bak het langs onder en langs boven.

3. — MEDICINALE PLANTEN.

Vroeger was Everbeek gekend om zijn medicinale planten. Toen kweekten de mensen veel meer geneeskundige planten dan nu. Wat we er nog vinden zijn :

1. **Lindebloemen.** Deze zijn nu niet meer in de handel.
2. **Camomillen.** Het zijn sterk ruikende bloemen. Ze moeten met beide handen geplukt worden. Het afkooksel ervan dient voor een goede spijsvertering, ook om zieke ogen te baden, voor ontsmetting, b.v. voor tandontsteking. Dit werd fel aangeraden door de tandarts Vander Hauwaert te Brakel.
3. **Valerianen.** Soort wortel, die men soms ver moest zoeken in moerassige gronden. Het zijn kleine plantjes en dient als plantgoed.
4. **Munte.** Nu nog gebruikt tegen kortborstigheid.
5. **Witte Impst.** Is een vette wortel. Wordt gebruikt tegen besmetting of verzwering van wonden.
6. **Angelieken.** Enkel het zaad ervan wordt gebruikt.
7. **Compuien.** Is een zwart wortel.

4. — PLAATSELIJKE NIJVERHEDEN.

1. **Zoutfabriek.** (= zoutkeete) op de Dorpsplaats.
2. **Zavelputten.** vóór 1789.
 - a) op Capellen : huis van den Haute,
 - b) zavelstraat : huis Matthys,
 - c) stenepleyn.
3. **Oliestamperij.** Met paard of stampkot. Olie werd geperst uit raapzaad en diende tot brandstof voor licht en werd gebruikt in de voorbereiding van het eten. Als men b.v. een fles olie ging kopen, kreeg men een eindje wiek erbij.
4. **Brouwerijen.** In 1953 waren er zeven « uitzetters ».

5. — MOLENS.

1. Op 't **Hemelrijk** stond een molen, eigendom van A. Jacobs. Het bewijs van toelating bestaat nog met de zegel er aan verbonden.
2. « **Ter Kleppen** », een watermolen. Deze was de eigendom van

Hazoten, oud leengoed te Everbeek. Na de brand van de molen, heeft men hem gemoderniseerd. De twee vijvers, die het water leverden, zijn gedempt gedurende de oorlog 1940-1945.

3. Op de **Steenberg**. De laatste molenaar was veldwachter Jan Bapt. D'Hooge op het Boven Kwartier, bijgenaamd de **Kle(e)mputte**.
4. Op 't **Einde van den Maandag**, op de grens van Vloesberg en Zarlardinghen. De laatste eigenaar was Polidoor van Pevenage.
5. Op **Nieuwpoort**. Ook verdwenen. De laatste molenaar was Van den Doren. De vier teerlingen of grondvesten verdwenen juist vóór 1940.

6. — PROCESSIONS.

1. **Kruisprocessie**. Onder het zingen van de Litanie van Alle Heiligen, doorkruist de gelovige stoet het veld. Hier wonen in 't algemeen kleine boeren. Aan de veldkapellekens, die versierd zijn, bidt men aangepaste gebeden.
2. **Sint-Markusprocessie**. Eerst trekken de gelovigen naar het kerkhof, waar de zegening over de graven wordt gegeven. De teruggang gaat langs het veldwegelke van de **Cordenuit**, achter het klooster der E.E. Zusters.
3. **Kruisdagen**.
 - a) De eerste dag trekt de processie langs de **Reeke** om terug te komen langs de **Mierenhoek**.
 - b) de tweede dag gaat het naar 't **Hemelrijk**, waar het klokske geluid wordt. Vandaar naar **Capellen**, waar 10 minuten rust wordt genoten. Hier wordt aan de priester en de misdienaars, door Dhr Devos, een tas koffie aangeboden. Dan terug langs **Kremerstraat, Brus- en Tamelbroek**.
 - c) De derde dag bezoekt men **Plaatsbeek, Priem, Klaye en Reep**.
4. **H. Sakramentsprocessie**.
5. **O. L. Vrouwprocessie**, 14 augustus. Ze gaat twee keren rond de parochiekerk.
6. **Sint-Jan-Baptistprocessie**. Deze geschiedt de zondag na 24 juni en gaat driemaal rond de kerk.
7. **Bloemenprocessie**. Op de vooravond van het H. Hartfeest trekken de gelovigen, vergezeld van het H. Sakrament en het beeld van **O. L. Vrouw**, tweemaal rond de kerk. De kinderen dragen bloemengarven, die ze dan vóór het beeld van het H. Hart neerleggen.

7. — FEESTEN.

1. **Sint-Elooi**, op 1 december. Na de H. Mis vergadering van de « Verenigde Boeren ».
2. **St-Jan-Baptist**. Grote begankenis op zondag en maandag na 24 juni. Dit is een zeer oud gebruik. De heilige heeft zijn beeld in de kerk, altaar links. Een eikenhouten beeld van mansgrootte. Na de kleine processie : kermis.
N. B. Dit mooi beeld stelde St-Jan voor, heel jong, zonder baard, de lenden omgord met een schapenvel. « Men » vond dit een beetje ... onzedelijk. Wat deed men? Men gaf de jonge heilige een zwarten baard, a.u.b. en omhing hem met een plaasteren mantel, waardoor het kunstige beeld verminkt is.
3. **O. L. Vrouw Geboorte**, 8 september. Na de processie : kermis. Deze is de eerste kerkmis geweest, vermits de kerk is toegewijd aan O. L. Vrouw.
4. **Driekoningen**. Te Everbeek wordt deze feestdag reeds gevierd vanaf Kerstmis. Dit is eigen aan de parochie. 's Avonds gaan de mensen « gemaskerd » kennissen bezoeken om iets te krijgen, ook om te weten of ze herkend worden. Niet alleen grote mensen, maar ook jongens en meisjes. En daarna... bal! In 1954, het Mariajaar, trokken de B.J.B.-jongens op weg voor het inzamelen van het Lourdesfonds... tot 's avonds en vierden verder met maskers aan.
5. **Eerste maandag van maart**. Dan is te Geeraardsbergen de **Eerste Toog**, Al wie uit Everbeek weg kan, trekt naar Geeraardsbergen. Wie thuis blijft werkt niet en viert feest.

8. — BIJGELOOF.

1. **Graanzaad**. De boeren wijdden zelf hun graanzaad. Ze lieten enige druppels van een gewijde kaars op het zaad vallen. Ze besproeiden het met wijwater, plantten een palmtak erin, lazen het St-Jans-evangelie en mengden as gemengd met palm in het zaad.
2. **Kwaad bezweren**. Men bindt het « kwade » vast : een lint of meer linten rond arm of been. Hier bestaat een « koortskapel ». weggeborgen achter de gebouwen van de maalderij, waaraan de « zieken » linten hangen.
3. Op de Klaye, boven de achterdeur van het huis van Th. Matthijs, staat het jaartal 1635. Dit huis wordt nog genoemd « het betoverde huis ».

9. — GRAFSTEEN IN VORM VAN EEN SCHILDERIJ.

In de sakristij van de parochiekerk hangt een schilderij op eikenhout. Op het voorplan een mooie klassieke Kristus op het kruis. Donker achtergrond, met in de verte rechts de schaduw van enige hoge huizen. Aan de linkerzijde van het kruis is een man, knielende op een bidbank met rood fluweel overtrokken. Vóór hem een open boek. Deze man draagt op zijn lang afhangende haren een donker hoofddeksel, gelijkend op een solidee. Van keel tot borst een witte kanten kraag. Uit de mouwen steken witte kanten handboorden. De man is gehuld in een lang zwart gewaad. Aan de rechterkant van het kruis : twee vrouwen. De eerste knielt op een bidbank ook met rood fluweel overdekt. Zij draagt in de rustige handen een rozenkrans. De tweede vrouw, ouder van uitzicht, staat rechts juist achter de eerste, in eerbiedige houding. Allebei dragen een soort wit-kanten muts, zoals de vroeger Kempische mutsen, waarvan de afgeronde uiteinden over de schouders hangen. De tweede vrouw draagt een wit-zijden schort. Allebei zijn gehuld in een zwart gewaad.

Onder de afbeelding leest men de volgende tekst in vergulde letters :

« Hier vooren licht begraven Jan van Pevenage, Filius Pieters,
« ein sijne leven Meyer deser Prochie van Heverbeke, ende
« Willemijne Vander Cleynen, Filia Jans, sijne huijsvrouwe, die
« is overleden 24 van september in 't jaer 1676, in het beset en
« mise ter weken, en Susanne van Pevenage Filia Adrians, sijne
« tweede huysvrouwe. »

Heel waarschijnlijk is de man op de schilderij de heer van Pevenage en de twee vrouwen zijn eerste en tweede vrouw. Hier wordt als voorwaarde gesteld : een fondatie van een mis per week.

De schilderij is 0.50 m. hoog en 0.40 m. breed. Ze is zeer goed bewaard. Het is hier een enig iets : **een grafsteen als schilderij.**

Ronse.

P. Petrus B. de MEYER.

AAN DE ACHTERBLIJVERS!

Hiermede ontvangt u, waarde abonnenten, het tweede nummer van de lopende jaargang. Mogen we vriendelijk verzoeken, aan wie het nog niet deed, zonder verder uitstel, zijn jaargeld te storten op postchecknr 969.46, Bond Oostvl. Folkloristen, Gent.

Dank u!

HET BESTUUR.

Oostvlaamse Folkloristische Bibliografie.

(19^e vervolg)⁽¹⁾

SINT AMELBERGA. Oe. — St-Amelberga-cavalcade te Mater. Het Laatste Nieuws, 12/7/55. Geïllustreerd.

(Kort verslag over de eeuwenoude St.-Amelberga-cavalcade en -omwegang, die op zondag, 10 juli 1955, te Mater uitgingen).

BAKKERS. Daem (Marcel). — Bijdrage tot de studie der geschiedenis en folklore van de Gentse Bakkersnering. Overdruk uit de Programma-brochure uitgegeven ter gelegenheid van de 50^e verjaring van het Provinciaal Verbond der Meester-bakkers van Oost-Vlaanderen. Gent, 1955, 19 blz.

(In het geschiedkundig gedeelte handelt S. over de inrichting van het bakkersambacht te Gent vanaf het jaar 1360: de deken, de gezwornen, de knape, de leden, de leerjongens en de leertijd, het verwerven van het meesterschap, het reglement en de straffen, de bezittingen van de nering, de gildefeesten, het uitgaan bij processies en ommegangen met het hert. In het folkloristisch gedeelte worden bakkersgebruiken en de speciale gebakken op Nieuwjaarsdag, Dertienavond, Vastendagen, Halfvasten, 1 April, Pasen, het feest van St. Antonius, dat van St. Godelieve, van Sint Huibrecht, van St. Niklaas vermeld, alsook het vieren van de patroon St. Aubertus op bakkersmesdag, het hete brood blazen op Klaas- en Kerstdag, de uitdeling van broden bij sterfgevallen vermeld. S. geeft tevens een lijst op van Gentse gebakken, haalt de legende van St. Pharaïldis aan, in verband met de stenen broden der St.-Niklaaskerk, om te eindigen met een lijst van spreekwoorden en uitdrukkingen ontleend aan het bakkersberoep en met de bibliografie).

BEDEVAARTEN. Zie Processiën.

BEDEVAARTVAANTJES. Giraldo (W.). — Guillaume Michiels, kunstschilder en verzamelaar-tekenaar van bedevaartvaantjes. Volkskunde, 56^e jg., n^r 1-2 (1955), blz. 39-49. Geïllustreerd met drie bedevaartvaantjes (H. Nikolaas van Tolentijn, Zonnegem; St. Elooï, Leeuwergem; St. Antonius-abt, Nukerke).

(De Brugse kunstschilder en etser Guillaume Michiels is niet alleen een verzamelaar van bedevaartvaantjes, maar ook een bekende tekenaar ervan. Na de zeldzame bedevaartvaantjes uit zijn verzameling, die niet vermeld zijn in de

(1) Zie Oostvl. Zanten XVI (1941), 119, 166; XVII (1942), 114, 190; XVIII (1943), 91; XIX (1944), 19, 69; XXI (1946), 22; XXII (1947), 21; XXIII (1948), 7, 72; XXIV (1949), 111; XXV (1950), 73; XXVI (1951), 90; XXVII (1952), 19, 123; XXVIII (1953), 105; XXIX (1954), 150; XXX (1955), 47.

werken van E. van Heurck en M. van Coppenolle, worden ook de verschillende pelgrimsvaantjes, die hij vervaardigd heeft, beschreven: een zestal Westvlaamse en voor Oost-Vlaanderen: H. Nikolaas van Tolentijn te Zonnegem, H. Nikolaas van Tolentijn bij de P.P. Augustijnen te Gent, St. Elooi te Leeuwergem, St. Antonius-abt te Nukerke, H. Margareta te Neigem, en voor Brabant: H. Paulus te Galmaarde).

BERGENKRUIS. Maes (M. C.). — Bergenkruis en de Damslootvallei. Oost-Vlaanderen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Federatie voor Toerisme in Ovl. 4^e jg., n° 2 (Maart-April 1955), blz. 32 en 38. Geïllustreerd.

ST. CRISPIJN. J. G. — Viering van St. Crispijn 1955. Biekorf, 56^e jg., n° 11 (1955), blz. 316-317.

(Over het feest der schoenmakers op het 2^e Nationaal Ledersalon te Gent op St.-Crispijndag, 25 oktober 1955. Tekst van het St.-Crispijngedicht, dat gedurende het vriendenmaal voorgedragen werd).

DEINZE. Cassiman (A.). — Geschiedenis der stad Deinze. Met inleiding door Prof. M^r Eg. F. Strubbe. Bijdragen tot de Geschiedenis der stad Deinze en van het Land van Leie en Schelde. XX en XXI, 1953 en 1954. Uitgave Kunst en Oudheidkundige Kring. Deinze, z.j. (1955), XII en 301 blz. 28 illustraties buiten tekst en een ingevoegd plan van het markiezaat Deinze (1786).

(Deze mooi uitgegeven geschiedkundige en heemkundige monografie bevat ook menig folkloristische wetenswaardigheid, o.a. oude herbergnamen, ook gegevens in verband met de ambachten en de nijverheid, de schenkersgelden, de rederijerskamers, de verenigingen van vermaak en ontspanning en de volksspelen vroeger en nu).

FOLKLORE-MUSEUM. Es (J. Van). — In het museum van Ronse. Folklore en regionale geschiedenis. Oost-Vlaanderen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Federatie voor Toerisme in Ovl. 4^e jg., n° 3 (Mei-Juni 1955), blz. 53-54.

(Beknopte beschrijving van het heemkundige- en folklore-museum te Ronse).

GRENSSTENEN. Sagen betreffende het verplaatsen van grensstenen. Jaarboek VI (1953) der Nationale Commissie voor Folklore. Brussel, 1955, blz. 52-55.

(Antwoorden op de 2^e vragenlijst voor de Volkskunde-Atlas. Voor Oost-Vlaanderen: 1 sage uit Nevele).

HEKSEN. Documenten uit het Volkskunde-atlas-archief. Over Heksen. Volkskunde, 56^e jg., n° 1-2 (1955), blz. 66.

(Twee sagen uit Watervliet).

IDEM. Sagen betreffende het heksengeloof. Jaarboek VI (1953) der Nationale Commissie voor Folklore. Brussel. 1955, blz. 56-62.

(Antwoorden op de 2^e vragenlijst voor de Volkskunde-Atlas. Voor Oost-Vlaanderen: 1 sage uit Watervliet, 1 uit St.-Gillis-Dendermonde en 1 uit Hofstade).

HOEVENBOUW. De Groodt (Prof. D^r. A. en architect Fr.). — De oude Hoeven in het Land van Waas. N. V. Standaard-Boekhandel, 1955, 213 blz. Geïllustreerd.

(Zie bespreking in Oostvl. Zanten, 31^e jg., n^r 1 (1956), blz. 33-34).

H. JOANNES NEPOMUCENUS. Linden (R. van der). — Het zeldzaam Bedevaartvaantje van de H. Joannus Nepomucenus te Pollare. Het Land van Aalst, 7^e jg., n^r 6 (1955), blz. 300-309. Geïllustreerd.

(Handelt over het onlangs ontdekte achttiende-eeuwse bedevaartvaantje van de H. Joannes Nepomucenus in het kerkarchief te Pollare, waar nog een reliek van die heilige berust. Verder over de verspreiding van zijn erediens en over zijn iconografie in onze Vlaamse gewesten: Aalst, Dendermonde, Gent, St. Niklaas-Waas, Temse, Brussel, Bogaarden, Tienen, Brugge, Harelbeke, Kortrijk, Antwerpen, Hoogstraten, Hasselt).

KERSTBOOM. Hageland (A. van). — De Kerstboom in Vlaanderen. Volkskunde, 56^e jg., n^r 1-2 (1955), blz. 12-28.

(Uitkomsten van een onderzoek, of beter een « opiniepeiling » over hoe en wanneer het gebruik van de kerstboom in het Vlaamse land ingang heeft gevonden, gedaan door S. in de jaren 1952-1953. Vermeldt enkele zeer interessante gegevens uit Oost-Vlaanderen).

KERSTGEBRUIKEN. Dewulf (Marcellijn). — Kerstgebruiken in Waasland. Kruis en Leeuw in Waasland. Gewestelijk cultureel blad voor de Davidsfondsen van het Waasland. St.-Niklaas, 1^e jg., winter 1953, blz. 12-13.

(Sterreman te St.-Niklaas, kerstliederen, bedeltochten der kinderen, het kaarsjespringen vanaf Moorkensdag of Onnozele Kinderdag tot Driekoningen, het verkleeden der kinderen op Onnozele Kinderdag, de Driekoningenliedjes, het volksgeloof over de kersttijd. Vele dezer gebruiken zijn verdwenen).

KLUDDEN. Zie Weerwolf.

H. H. KRUISEN. X (P. Schroeder). — Les trois croix du « Gros Baudouin ». Le Patriote Illustré, 8/5/1955, blz. 594. Geïllustreerd.

(De legende van de vinding der drie ijzeren kruisen te Eksaarde door « Boudewijn met de negen ponden » omstreeks 1300).

ST. MAARTEN. Ave. — Een oud gebruik aan de eer. De St.-Maartensviering met grote « griel » te Beveren-Waas. Goed Nieuws voor de Vrouw, 4e jg., n^r 51 (13-19 december 1955), blz. 2-3. Geïllustreerd.

(Sint Martinus is te Beveren-Waas de patroon der kerk en de kinderheilige. Beschrijving van het uitdelen op 11 november van St.-Maartensvlaggetjes en van het « grielen » (te grabbel werpen) van pakjes snoepgoed aan de kinderen van op de pui van het gemeentehuis door « Sint Maarten » en de gemeente-overheden. Het gebruik werd weer in ere hersteld in 1952 door de plaatselijke afdeling van het Davidsfonds met medewerking van het gemeentebestuur. Er zijn ook « vóorgrielen » in de verschillende wijken van de gemeente).

MARKTEN. Haegen (Leo van der). — Kruishoutem, een naam met klank. De Toerist, 34^e jg., n^r 7 (1 april 1955), blz. 181-184. Geïllustreerd.

(Enkele geschiedkundige gegevens. De wekelijkse eiermarkt. De reuzen Pier de Eierboer en Mie de Boterboerin. De massale eierworp en 't uitwerpen van 't Gulden ei op Paasmaandag).

IDEM. F. D. V. — De hoogdag van de marktkramers. Het kampioenschap der « advocaten van de straat ». Het Laatste Nieuws, 10/7/1955. Geïllustreerd.

(Over de jaarlijkse feestmarkt te Gent op 16 juli 1955).

IDEM. Verstegen O. F. M. (Dr Vedastus). — De Markt te Lokeren. Ontstaan en bevestiging (1555-1684). Lokeren, 1955, 158 blz. met 9 buitentekst-platen en 2 kaarten in vier kleuren.

(In 1555 verleende Keizer Karel V aan de magistraat van Lokeren het octrooi om elke woensdag een vrije markt te houden. Om die markt ontspan zich een strijd met Dendermonde vooral en ook met Gent, die 130 jaar duurde. In 1684 werd de strijd beslecht ten voordele van Lokeren. De processtukken, waarvan een groot deel in het werk afgedrukt is, geven ons een beeld van het economisch leven en van de geestesgesteldheid van onze voorouders in de XVIe en de XVIIe eeuw. Zie ook : Oost-Vlaanderen, 4^e jg., n^r 6 (Nov.-dec. 1955), blz. 118-120, geïllustreerd).

MARKTLIED. Dumont (J.). — Une chanson de colportage flamande sur la capitulation de Luxembourg en 1795. Bulletin linguistique et ethnologique. Institut Grand-ducal. Section de linguistique, de folklore et de toponymie. 1954, 3e aflv., blz. 16-63. Geïllustreerd met fotocopie van het lied.

(Het geldt het « Merkwéerdig Victorie-Lied / Over de kapitulatie en het overgaan der stad Luxem/bourg, op den 7 Mey 1795. Getrokken op eene / Samenspraeke tussehen den franschen Generaal en de stad Luxembourg », n^r 16 van het repertorium van de Gentse drukker Leander van Paemel, Gent,

« Violettestraat, n° 3 ». Vlaamse tekst met Franse vertaling. Het is een tweespraak tussen de Franse generaal Hatry en de verpersoonlijkte stad Luxemburg, die hij opvrijt. De koene stedemaagd geeft zich eindelijk gewonnen. Verschillende Nederlandse en Duitse volksliederen van hetzelfde type uit de XVIIe en XVIIIe eeuw worden vermeld. S. wijdt een zeer doorzochte studie aan de oorsprong van de vereenzelving van een land, streek of stad met een maagd, waarvan voorbeelden reeds te vinden zijn in de oudheid, o.a. op triomfbogen en munten der Romeinen. Hij haalt ook talrijke voorbeelden aan uit de plastische kunsten, de letterkunde der late middeleeuwen en der vroeg-Renaissance (XIVe tot XVIe eeuw), alsook uit de dramatische spelen bij gelegenheid van ommegangen, en blijde intreden van vorsten in Italië, Frankrijk, Duitsland en speciaal in de Nederlanden. Hij toont de grote rol aan gespeeld in onze gewesten door de rederijders bij de samenstelling en inrichting van deze gelegenheidsspelen. Hij meent dan ook dat de volksliederen van dit type het licht zagen in de Nederlandse rederijderskamers. De spoke met historische inhoud van de XIVe-eeuwse Gentse dichter Boudewijn van der Loren: « De Maghet van Ghent » en het symbolische schilderij van de XVIe-eeuwse Gentse schilder en dichter Lucas De Heere, voorstellende de Maagd van Gent in een tuin, werden niet vermeld).

MATTEKEN. X (P. Schroeder). — **Le Mardi gras de la petite béguine. Le Patriote Illustré, 13/2/1955, blz. 216. Geïllustreerd.**

(De legende van begijn Matteken en van de sprekende Lieve-Heer in het Groot Begijnhof te Gent).

MOLENS. Wind- en Watermolens in het Arrondissement Eeklo en in het Arrondissement Gent. Idem in het Arrondissement Oudenaarde. Idem in het Arrondissement Sint-Niklaas. Oost-Vlaanderen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Federatie voor Toerisme in Oost-Vlaanderen, 4^e jg., n°3 (Mei-juni 1955), blz. 60; n° 4 (Juli-aug. 1955), blz. 84; n° 5 (Sept.-oct. 1955), blz. 108.

(Officiële lijst der nog bestaande molens in vermelde arrondissementen).

NIJVERHEID. Heddegem (G. van). — **Enkele vroegere nijverheden in de gemeente Balegem. Jaarboek Culturele Kring Zottegem, 1953-1954. Zottegem, 1955, blz. 81-85.**

(Over de verdwenen nijverheidstakken te Balegem: de zandsteenontginning, de lijnwaadweverij en de kantindustrie. Over het volksgezegde « Rijk Balegem »).

O. L. VROUW. Merckt (Gaston van de). — **Notre-Dame du Witten-Tak. Annalen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Ronse en het Tenement Inde. 1953-1954-1955, blz. 37-42.**

(Tekst over O. L. Vrouw van den Witten-Tak ontleend aan de « Flandria Illustrata » van Sanderus, 2^e deel, blz. 23, met Franse en Nederlandse vertaling).

OOSTVLAAMSCHE ZANTEN. Hageland (A. van). — Voornaam Volkskundig Tijdschrift. Oostvlaamse Zanten 1955. De Nieuwe Gids. Dagblad. Brussel. Zondag 18/12/1955, blz. 11. Geïllustreerd.

(Geeft een gecommunteerd overzicht van wat gedurende het jaar 1955 in Oostvlaamse Zanten verscheen, en over de werkzaamheid van de Bond der Oostvl. Folkloristen. In het gereproduceerde punt dicht over Dulle Griet van J. Wielandt komen tweemaal miszettingen voor).

OSSCHAARD. Zie Weerwolf.

PAARDENOMMEGANG. Boel (J.). — Paardenzegening te Tielrode. Oost-Vlaanderen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Federatie voor Toerisme in Ovl., 4^e jg., n^r 3 (Mei-juni 1955), blz. 55-56. Geïllustreerd.

(Beknopte mededeling over de St.-Elooviering en de paardenomwegang te Tielrode, op de eerste zondag na 29 juni. Reproductie van het bedevaartvaantje).

PERSOONSNAMEN. Verstegen Ofm. (V.). — De Kinder namen te Lokeren omstreeks 1600. Mededelingen van de Ver. voor Naamkunde te Leuven en de Commissie voor Naamkunde te Amsterdam, 31^e jg., n^r 1-2 (1955) blz. 81-86.

(Meest vleinamen ontleend aan de twee Lokerse registers van « Staten van goederen » gaande van 1582 tot 1608. Als vergelijkingsmateriaal de doopnamen uit de doopregisters van 1590-1591 en van 1600-1601).

SINT-PHARAILDIS. X (P. Schroeder). — Et les aliments devinrent des pierres. Le Patriote Illustré, 9/1/55, blz. 45. Geïllustreerd.

(Legende van de versteende broden en spijzen en van de trapganzen te Gent en Steenokkerzeel).

PLAATSNAMEN. Vangassen (N.). — Plaatsnamen te Ninove. Benoemingen naar de vorm en naar voorwerpen. Het Land van Aalst, 7e jg., n^r 1 (1955), blz. 1-5.

(Handelt over de Ninoofse plaatsnamen: Bijltje, Driebek, Eegdeke, Kamuismeers, Kous, Kringel, Krompje, Moelie, Oliemeers, Pannekoek, Pitsaf, Platvoet, Spindeken).

PROCESSIONEN. Tock (Maurice) en Schroeder (Pierre). — Les Processions et les Pèlerinages. Manifestations de notre Folklore. 1955.

(Zie bespreking in Ovl. Zanten, 30e jg., n^r 5, blz. 164).

REUZEN. Vermeulen (Jos.). — De Gentse Reuzenfamilie. Oost-Vlaanderen, 4e jg., n^r 5 (Sept.-oct. 1955), blz. 97-99. Geïllustreerd.

(Ontstaan en beschrijving der 12 Gentse reuzen en der 4 reuzevissen).

IDEM. Daem (M.). — Reuzenommegang te Wetteren. Oost-Vlaanderen, 4e jg., n^r 5 (Sept.-oct. 1955), blz. 112.

SAGE. X (P. Schroeder). — Brèche des Anglais (Ingelandgat). Le Patriote Illustré, 30/1/1955, blz. 153. Geïllustreerd.

(De sage van het Ingelandgat te Gent en van het beleg der stad door de koningen van Engeland en Frankrijk in de 10e eeuw).

SAGE. Cleemput (Marcel van). — Kunst en Schoonheid te Waasmunster. Oost-Vlaanderen, 4e jg., n^r 4 (Juli-aug. 1955), blz. 72-73. Geïllustreerd.

(De sage der « Muiërdeneirsputen »).

SAGEN. Rijck (Dr P. de). — Gentianen. Een resem oude Gentse sagen verzameld, ingeleid en van aantekeningen voorzien door Prof. Dr P. de Keyser. Tekeningen van Alex Wauters. Dienst voor Toerisme der stad Gent, 1955, 69 blz. Geïllustreerd.

(Zie bespreking in Oostvl. Zanten, 31^e jg., n^r 1 (1956), blz. 34-35).

SAGENONDERZOEK. Arens (H.). — Het Volkssagenonderzoek in het Waasland. Volkskunde, 56^e jg., n^r 4 (1955), blz. 129-138.

(Lezing gehouden op het XXIe Vlaams Filologencongres, afdeling Volkskunde, Leuven, 12-14 april 1955).

SPOOKDIER. Documenten uit het Volkskunde-Atlas-archief. De Hemelgeit. Volkskunde, 56^e jg., n^r 1-2 (1955), blz. 63.

(Sage uit Petegem-Deinze).

SPOTNAMEN. Gorissen (Dr P.). — De Slekkentrekkers van Ronse. Annalen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Ronse en het Tenement van Inde. 1953-1954-1955, blz. 23-35.

(Tekst van de voordracht door S. gehouden voor de Bond op zondag 23/1/55. Hij bewijst door middel van archiefdocumenten dat de bijnaam « Ronsische slekkentrekkers » ontleend is aan een para-militaire eerbetuiging der ruitery, met afschieten van musketten, bij gelegenheid van de Fiertel, vooral in de XVIe en de XVIIe eeuwen, gebruik dat zelf een afschrompeling was van een bekende krijgskundige manoeuver der ruitery. Zie ook het artikel van J. van Es hierover in Ovl. Zanten, 30^e jg., n^r 1, blz. 30-31).

IDEM. Vermeulen (J.). — Waarom noemt men de Gentenaars « Stropdragere » ? Oost-Vlaanderen, 4^e jg., n^r 1 (Jan.-febr. 1955), blz. 14.

IDEM. Es (J. van). — De Ronsenaar en zijn « lapnamen ». Oost-Vlaanderen, 4^e jg., n^r 5 (Sept.-oct. 1955), blz. 104.

STRAFRECHT. Caeneghem (R. C. van). — Geschiedenis van het Strafrecht in Vlaanderen van de XIe tot de XIVe eeuw, Verhandeling n^r 19 uitgegeven door de Klasse der Letteren, Kon. Vlaamse Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België. Brussel 1954, 399 blz.

(Deze eerste wetenschappelijke geschiedenis van het oud-Vlaams strafrecht is niet alleen belangwekkend voor de jurist en voor de historicus, maar ook voor de folklorist, inz. voor degene, die zich bezighoudt met het volksrecht, dat een bezinsel is van een oudere rechtsorde waarvan wij in dit werk de oorsprong, maar vooral de langzame evolutie naar de moderne rechtspleging leren kennen. Talrijk bronnenmateriaal uit Oost-Vlaanderen).

TOPONYMIE. Brouwer (J. de). — Toponymie van Haaltert. Het Land van Aalst, 7^e jg., n^r 3-4 (1955), blz. 97-228, met als bijlage een toponymische kaart van Haaltert.

VERMEULEN (JOZEF). Huldebetoon J. Vermeulen als folklorist.

(Verslagen over de huldiging door de Bond der ●ostvl. Folkloristen op 19 juni 1955, bij gelegenheid van zijn 60e verjaardag verschenen in « De Gentenaar », « Vooruit », « Het Volk », « Het Laatste Nieuws », « De Gazet van Antwerpen » van 20/6/55, « 't Vrije Volksblad » van 21/6/55, « De Standaard », « La Métropole » van 22/6/55).

IDEM. K(ersten) (Miel). — Naklank van een hulde. Joost Wielandt. De Gentenaar (dagblad). Zondag 20 november 1955. Blz. 3.

(S. behandelt in verband met de bovenvermelde hulde o.m. de folklore in de gedichten van Joost Wielandt, pseudomien van J. Vermeulen).

IDEM. X. — Huldebetoon aan de Hr Jozef Vermeulen, erelid van het Kon. Verbond der Gebuurtedekenijen, ter gelegenheid van zijn 60^e verjaring en voor tien jaren medewerking aan ons tijdschrift. Onze Dekenijen. (Tweemaandelijks), Gent, Negende jaar, n^r 5, September 1955. blz. 2. Geïllustreerd.

(Brengt een uitgebreid verslag over de hulde aan Mr Jos. Vermeulen in de schoot van het Koninklijk Verbond der Gebuurtedekenijen van Gent op 11 Juli 1955. Hierover verschenen nog verslagen in « De Gentenaar », 13/7/55, « Het Volk » 13/7/55, « Het Laatste Nieuws » 14/7/55).

VLASNIJVERHEID. Vangassen (Dr H.). — Het Vlas te Ninove en Omstreken vooral in de XVIIe eeuw. Het Land van Aalst, 7^e jg., n^r 6 (1955), blz. 277-299. Geïllustreerd.

(S. handelt over de beteelde oppervlakte, de bewerkingen van het vlas, de

wevers en de verhuurders van weefgetouwen, de twijnders en de ververs, de blekers, de kant. Als bijlagen : uittreksels uit de inboedel van een wever, van een twijnder-verver, van een kanthandelaar uit de XVIIe eeuw).

VOLKSLETTERKUNDE. Heddegem (G. van). — Enkele volksrijmpjes, volksgezegden en - humor uit Balegem. Jaarboek Culturele Kring Zottegem, 1953-1954. Zottegem, 1955, blz. 87-95.

(Enkele volks- en kinderrijmpjes, typische volksgezegden, volkshumor in de taal : persoonlijke spot- en schimpnamen, enkele humoristische gezegden).

VOLKSTYPE. Elaut (Dr L.). — De Sperre. Jaarboek Culturele Kring Zottegem 1953-1954. Zottegem, 1955, blz. 7-24; met portret.

(Karakterbeeld van de eigenaardige pastoor L. Geltmeyer, bijgenaamd « De Sperre », een soort van natuurmens, geboortig van Waasmunster, pastoor van St.-Maria-Latem (1885-1919) en aldaar gestorven op 7 maart 1919).

WEERWOLF. Verhalen over de weerwolf, osschaard en kludde. Jaarboek VI (1953) der Nationale Commissie voor Folklore, Brussel, 1955, blz. 27-51.

(Antwoorden op de 3^e vragenlijst voor de Volkskunde-Atlas. Voor Oost-Vlaanderen : betreffende de weerwolf; sagen uit Bassevelde, St.-Gillis-Dendermonde, Serskamp, Wieze, Haaltert, Nederbrakel en Ophasselt; betreffende osschaard : 2 sagen uit St.-Niklaas en 1 uit Tielrode; betreffende kludden : sagen uit Dendermonde, St.-Gillis-Dendermonde, Serskamp, Wieze, Aalst, Baardegem, Zandbergen).

WIJNBOUW. Brouwer (J. de). — De Wijnbouw in het Land van Aalst. Het Land van Aalst, 7^e jg., n° 5 (1955), blz. 274-276.

(Aan de hand van enige toponiemen, ontleend vooral aan de penningboeken van 1571/'77 (Staatsarchief, Gent) toont S. aan dat er vroeger aan wijnbouw gedaan werd in het Land van Aalst, al was het geen aktieve, maar slechts om in de noodwendigheden van kloostergemeenten en kasteelheren te voorzien. In de XVIe eeuw behoorde de wijnteelt aldaar reeds tot het verleden).

ZOTTE MAANDAG. Demey (A.). — Er is maar een « Zotte Maandag » in Europa. Het Laatste Nieuws 10/1'56.

(Beschrijving van het vieren van « Zotte Maandag », op zondag 8 en maandag 9 januari 1956 te Ronse. Bij deze gelegenheid werd Angèliki, de enige dochter van de reuzen Stan de Wever en Manse de Spinster, voorgesteld. Zie ook : Fr. de Keyser, « Weer trok de onvergetelijke « Bonmosstoet door Ronse », in « De Zweep », 15/1/56, blz. 8, geïllustreerd; « De zevende « Zotte Maandag » te Ronse » in « Vooruit », 11/1/56, geïllustreerd).

De Redactie.

HET MUSEUM VOOR FOLKLORE TE GENT.

Het Museum voor Folklore werd gesticht door de Bond der Oostvlaamse Folkloristen op 16 Juli 1927 in de lokalen van het voormalig Museum voor Oudheden, Lange Steenstraat, 14, gewezen kerk van de Geschoeide Carmelieten (Onze-Lieve-Vrouwebroeders), wier klooster afgeschapt werd in 1797.

Het Museum voor Folklore werd overgenomen door de Stad Gent, bij besluit van de gemeenteraad d.d. 27 September 1931 en werd geplaatst onder het toezicht van een Commissie bestaande uit vertegenwoordigers van het Stadsbestuur en van de Bond.

Deze Commissie bestaat uit: Mr J. Vermeulen, advocaat en gemeenteraadslid, voorzitter; M. Broeckhove, secretaris; Prof. Dr P. De Keyser, penningmeester; de Heren F. Van Es, Pr. Luyckx, schepen der stad, Mr. A. De Decker, advocaat en gemeenteraadslid, Dr O. Van Hauwaert, R. Van Kenhove, Ing. Haeck, Dr H. Nowé, G. Celis, Drs M. Daem, Drs L. Hoste, J. Pieters, R. De Poorter, J. De Raedt, M. Van Wesemael, leden. Conservator van het Museum: J. Boes, adjunct-archivaris van de Stad.

Doel van het Museum: Verzamelen, inventariseren en uitstellen van alle stoffelijke getuigen van het Oostvlaamse Volksleven van vroeger en nu.

De voorwerpen, documenten en inlichtingen betreffende het volksleven hebben betrekking op de woning, het meubilair, de huishoudelijke inrichting, de voeding, de volkskleding, de vervoermiddelen, de verlichting, het straat- en marktlevens, de volkstypen, de familietradities en -gebruiken van aan de geboorte tot aan het graf, de ambachten met de traditionele werktuigen en het alaan, de volksfeesten en -spelen en andere ontspanningen, het volksgehoof, het sociale leven, de volkskennis en volksgeneeskunde, de volksletterkunde en de volkskunst.

De Commissie zoekt zoveel mogelijk voorwerpen en documenten betreffende het volksleven van de ondergang en de vernieling te redden door ze veilig op te bergen, te klasseren, te onderhouden, te inventariseren en voor het publiek aantrekkelijk uit te stellen. Ze houdt zich dan ook ten zeerste aanbevolen voor afstand of schenking, zelfs in bruikleen, van voorwerpen en documenten. Ze koopt ook voorwerpen aan en laat die zelfs afhalen aan huis. Beleefd verzoek te schrijven aan het adres van de Conservator: J. Boes, Abrahamstraat, 11, Gent Telefoon n° 25.32.53, of aan de secretaris der Commissie: M. Broeckhove, Oscar De Gruyterstraat, 34, Gent.

DE BOND DER OOSTVLAAMSE FOLKLORISTEN.

De Bond ondersteunt het Museum voor Folklore.

Hij geeft sedert 1926 een tweemaandelijks tijdschrift uit: **Oostvlaamse Zanten**, en **Bijdragen** (meest overgedrukt van belangrijke studies).

Samen met de Museumcommissie richt hij kosteloze openbare voordrachten, tentoonstellingen en folkloristische prijskampen in, alsook de tweejaarlijkse wedstrijden van het Alfons De Cock-fonds.

Samen met de Commissie voor Culturele Aangelegenheden van het Provinciaal Bestuur richt hij insgelijks « Enkwesten » over folkloristische verschijnselen van de provincie Oost-Vlaanderen in.

Voor de studie van de Volkskunde van het Oud Graafschap Vlaanderen werkt de Bond samen met de Bond der Westvlaamse Folkloristen te Brugge (Tijdschrift: Biekorf. Volkskundige Almanak 't Beertje).

De bibliotheek en het archief van de Bond en van het Museum voor Folklore zijn gevestigd in afzonderlijke lokalen van het Stadsarchief, Abrahamstraat, 13.

Lid worden van de Bond is: daadwerkelijk medewerken aan de verrijking van het Museum voor Folklore; door het in het lidmaatschap begrepen abonnementsgeld op de hoogte blijven van de studie van de folklore in 't algemeen en van het Oostvlaamse volksleven in 't bijzonder; de eigen kennis en de zaak van de volksofvoeding dienen; een daad van ware vaderlandsliefde en van Vlaamse solidariteit stellen.

Voordrachten, tentoonstellingen en museum zijn op vertoon van de lidkaart gratis toegankelijk voor de leden. Men storte 100 fr. op postcheckrekening n° 96946.

Bestuur van de Bond: Ere-voorzitter: Prof. Dr P. De Keyser. Voorzitter: F. Van Es. Ondervoorzitters: G. Celis en Mr J. Vermeulen. Secretaris: M. Broeckhove. Penningmeester: R. De Poorter. Archivaris-bibliothecaris: M. Van Wesemael.

Leden: Dr Nowé, J. Boes, Drs L. Hoste, Drs M. Daem, J. De Raedt, J. Pieters, Pr. Luyckx.

Redactie van Oostvlaamse Zanten: Hoofdredacteur: F. Van Es, Désiré De Wolfstraat, 3, Aalst, Redactieleden: Mr J. Vermeulen en J. Boes.

Museum voor Folklore: Conservator: J. Boes. Adjunct: aspirant of navorser.

Aankoopcommissie: Mr J. Vermeulen, Prof. Dr P. De Keyser, J. Boes.

Dienst der Enkwesten (Fotografische, fonografische en cinematografische documentatie): Prof. Dr P. De Keyser, F. Van Es, Mr J. Vermeulen, J. Boes, Adjunct: Aspirant of navorser.